

Paul, hvorfor har du forladt mig?

Jensen, Henrik

Publication date:
2009

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Jensen, H. (2009). Paul, hvorfor har du forladt mig?

Paul, hvorfor har du forladt mig?

Henrik Jensen, Professor, PhD
Økonomisk Institut
Københavns Universitet

8. oktober, 2009

Offentliggjort på www.altandetlige.dk 16. Oktober, 2009

©2009, Henrik Jensen

Vi har alle brug for forbilleder. Hvad enten vi er små børn eller ansvarsfulde voksne, har vi alle en trang til at læne os op af nogle ikoner i vores af og til mere eller mindre forvirrede liv. De giver os støtte og ro til at finde os selv, men i mange tilfælde forlader man efterhånden forbilledet og springer ud med egne ideer og holdninger med den fornødne selvtillid (som barnet der langsomt, men sikkert, mister forældrene som de enestående forbilleder). Men nogle forbilleder holder man fast i gennem lange perioder, da de igen og igen inspirerer en, udfordrer en, eller måske også bare bekræfter en i, at det man selv tror og mener, ikke er helt skævt. Dette er en historie om et af mine store faglige forbilleder, og om hvordan jeg nu må lade det sejle sin egen sø. I hvert fald for en tid.

Som økonom har jeg haft dette forbillede i lang tid.¹ Det er Paul Krugman. Jeg stødte først på ham som ph.d.-studerende i Århus i starten af 1990'erne, hvor teorier om "target zones" i valutakursteori var noget af det helt hotte. Jeg beskæftigede mig ikke decideret med emnet, men fandt alligevel hans artikel fra Quarterly Journal of Economics (Krugman, 1991) frem. Efter læsning fik jeg den behagelige følelse af ikke alene at have lært noget, men også lært det på en fantastisk enkel og behagelig måde. Artiklen er simpelthen skrevet *elegant*. Et minimum af forudsætninger, efterfulgt af resultater hvis antal og dybde klart overstiger summen af de enkelte byggesten i modellen.

Mit credo fra Paul

Oplevelsen med Krugman (1991) fik mig til at opsøge flere af Krugmans skrivelser, og sjældent blev jeg skuffet. I midten af 1990'erne, hvor internettet begyndte at tage fart, da var han en af de første der havde en hjemmeside, hvor han fra tid til anden lagde forskellige ikke-tekniske artikler ud. Nogle var kronikker fra aviser og magasiner, mens andre var skrevet til nettet. Så han var nok en af de første økonomer som bloggede (før dét ord var opfundet). Disse artikler var også en guldgrube. Som hans akademiske produktion var disse mere formidlende artikler fantastiske. De var dels direkte underholdende. Dels superinteressante da de ofte behandlede aktuelle makroøkonomiske problemstillinger (med fokus på hans centrale forskningsområde, international handel). Og så havde de altid en solid forankring i økonomisk teori. Det var altså både sjovt og seriøst. For mig kan det så

¹Som person har jeg mange (skiftende) forbilleder. Det er selvfølgelig helt irrelevant her, men som en indirekte præsentation af mig selv, kan jeg i tilfældig uorden nævne nogle nuværende: Frank Zappa, Kurt Vonnegut, Roger Federer, John Frusciante, Nicole Kidman, Stanley Kubrick, Matt Groening, Steven Spielberg, Scarlett Johansson, Madonna, André Agassi, Alfred Hitchcock, Ole Michelsen, David Foster Wallace, Anders Matthesen, John Stewart, Alfred Hitchcock, Clint Eastwood, Jimi Hendrix, Woody Allen, Keith Jarrett, Paul Auster, m.fl.

ikke blive meget bedre. Mange af disse artikler blev skrevet da Krugman var på MIT, og de kan nu om dage findes på [The Unofficial Paul Krugman Web Page](#). Det er et besøg værd. Mange af artiklerne er siden blevet til en række bøger, og i en af dem, "Pop Internationalism" (Krugman, 1996), findes det udsagn, som jeg bedst synes kondenserer Krugman:

"... just talking plausibly about economics is not the same as having a real understanding; for that you need crisp, tightly argued models." (Krugman, 1996; Kap. 7).

Sådan! Ikke noget med at ævle-bævle rundt i "klog" tågesnak. Næh, skær ind til benet med en model, så dine udsagn fremstår som klare uimodsigelige følger af veldefinerede forudsætninger. Så kan en begavet diskussion finde sted: Er forudsætningerne rimelige? Hvis ikke, hvad skal vi sætte i stedet? Og hvad bliver så følgen?

Jeg har brugt det citat ved alle introducerende forelæsninger på BA delen.² For mig siger det klart, hvad økonomi bør være. Citatet blev mit credo, og jeg begyndte at være rigtig vild med Paul Krugman. Han skrev senere et lille manifest for brugen af matematiske modeller, "Two Cheers for Formalism" (Krugman, 1998). Heri kommer han ind på, at folk der er imod formalisme ofte er det, fordi formalismen ikke kan bekræfte deres fordomme. Det er også rigtigt, at ikke-økonomer ofte bliver blege ved informationen om, at BNP ikke kan bruges mere end en gang, og lignende banaliteter. At det ikke er et helt tåbeligt eksempel, viser en af Krugmans egne oplevelser med brug af formalisme i offentlig debat. I USA i 1990'erne var mange (dengang som nu) bange for konkurrencen fra lavtlønslande i Asien. Adskillige ikke-økonomer skrev bøger om emnet, og en såkaldt "World Competitiveness Report" forudså massive kapitalstrømme fra USA til Asien, og at de Asiaske lande i højere grad ville kunne eksportere og dermed have store betalingsbalanceoverskud. USA ville være "dødsdømt" da den eneste redning ville være at skære lønninger ned til Asiatisk niveau. Så er frygten ligesom skabt, og argumenterne for protektionisme er næste skridt.

Problemet er bare, at udgangspunktet strider mod en velkendt ligning:

$$S - I = X - M$$

Hvis Asien har kapitalinflow er venstresiden negativ, og hvis Asien samtidig har betalingsbalanceoverskud, så er højresiden positiv. Det hænger jo ikke sammen. Og bemærk at ligningen jo ikke er noget som holder i nogle økonomiske teorier, og ikke i andre. Det er en simpel identitet. Når Krugman påpegede dette åbenlyse hul bag argumenterne, blev han ofte blot mødt med hovedrysten og bemærkninger som "this kind of thing being the reason why people hate economists" (Krugman, 1996; Kap. 5).

Jeg synes derfor, at Krugman var fantastisk. Han lavede banebrydende teori, og han kunne vise, hvordan økonomi skulle formidles på en saglig måde. Han blev derfor et naturligt forbillede for mig som økonom.

² Efterfulgt, selvfølgelig, af informationen om, at der dermed ikke findes "sandheder" i økonomisk teori. Kun klart udledte udsagn, hvis sandhedsværdi er en funktion af validiteten af forudsætningerne. Det kan af og til skuffe nogle, at de ikke får udleveret en endegyldig facitliste, men jeg prøver at forklare, at hvis facitlisten fandtes, så blev de øjeblikkeligt overflødige. Det virker for det meste.

Mit næsten-møde med Paul

Jeg var endda så heldig næsten at møde forbilledet personligt til en større konference i Spanien i 1999. I en pause mellem de utallige mere eller mindre interessante sessioner, gik jeg rundt og småkiggede i afdelingen, hvor forlag præsenterer deres nyeste udgivelser. Der var tilpas få mennesker til, at jeg i øjenkrogen lagde mærke til en lille mand, der pacede nervøst frem og tilbage. Men den fart han havde, og det begrænsede areal vi begge bevægede os rundt på, skete det uundgåelige at vi pludselig stod ansigt til ansigt. Og vi måtte begge standse for ikke at ramle ind i hinanden. Vi fik automatisk øjenkontakt, og jeg blev ramt af den sære fornemmelse af at stå overfor en, som jeg kendte, men ikke helt kunne genkende. Pr. automatik nikkede jeg og smilede, mens det i samme øjeblik gik op for mig, at jeg stod overfor Paul Krugman. Inden jeg nåede at gøre noget, smilede han høfligt tilbage og dribblede behændigt udenom mig. Satans, tænkte jeg. Havde jeg været forberedt, ville jeg da lige have sagt noget pænt til ham. Nåh, men da han åbenbart deltog i konferencen gennemlæste jeg programmet igen og igen for at finde ud af, hvornår han talte. Men han var ikke at finde i programmet. Jeg tjekkede så selve deltagerlisten igennem, og opdagede, at han deltog i egenskab af "accompanying spouse". Dvs. han var simpelthen taget med til konferencen fordi hans økonomihustru skulle præsentere papir. Rimeligt cool, men ærgerligt, at jeg så ikke fik ham at høre.

Det var der så til gengæld adskillige andre konferencedeltagere der fik, da en session om valutakriser i Asien udviklede sig til et Paul Krugman show, da sessionens chairman (jeg mener, det var Philippe Aghion) fik øje på Krugman i salen og bad ham komme op og præsentere sin mening om sagerne. Det var en kæmpe chance, jeg dér forpassede (jeg valgte en anden session, som jeg i vrede har fortrængt alt om). Senere chancer for at høre Krugman live er opstået, og han er endda af og til i København for at tale. Men han er i en liga, hvor han ikke kommer ind på instituttet og præsenterer sin seneste forskning. Nej, han hyres til at tale for diverse erhvervsforeninger for enorme honorarer. Sidst han besøgte København var i december 2008, hvor han ikke overraskende talte om finanskrisen. Det foregik på CBS ved et arrangement afholdt af magasinet Mandag Morgen, med adskillige sponsorer i ryggen (arrangementet havde sågar en undertitel der lovede ikke mindre end: "Nobelprisvinder rådgiver danske erhvervsledere"). Man kunne for kr. 2800 købe billet til talen. Allerede her burde jeg måske have begyndt at tage mit forbillede op til revision, men jeg tænkte, at manden da ikke skulle skoses på, at en masse personer ville betale penge for at høre noget de kunne læse gratis på nettet. Jeg kunne ikke drømme om at gøre det, men hvis andre ville, *so be it*. Simpelt udbuds- og efterspørgselsargument. Men ikke helt cool (om end misundelsesværdigt).³

Til Stockholm i 2008: Fra "Krugman" til "KRUGMAN"

Krugman fortsatte sin kombination af forskning og formidling op igennem årtusindets første årti, men nu som fast skribent i [The New York Times](#). Dette gav ham en eksponering langt ud over fagøkonomers rækker, og hans indlæg blev efterhånden mere og mere politiserende (det stod klart,

³ Der er simpelthen noget frygtelig uakademisk ved at skulle *betale* for at høre på andres forskning. Det burde nærmere være omvendt: Forskeren får potentielt nyttige kommentarer fra publikum, som er af værdi for ham/hende. (Og jeg nægter at betale for at deltage i arrangementer, hvor der bare skal gnubbes skuldre med andre, der også har været åndssvage nok til at betale for deltagelse).

at han ikke ligefrem var republikaner; hans klumme hedder da også "The Conscience of a Liberal"). Det kunne af og til blive irriterende (trods min næsten altid enighed med ham), men stadig tog han sig tid til at referere til hvilken økonomisk teori, der lå bag hans udsagn. Men det blev tydeligt, at hans egen forskning blev tilsidesat til fordel for New York Times og hans utallige foredrag.

I oktober 2008 modtog Krugman så den vel nok største anerkendelse for sit virke, nemlig Sveriges Riksbanks Nobelpris i økonomi, for "[for his analysis of trade patterns and location of economic activity](#)" som udspringer i Krugman (1979). Det var ventet i professionen, at han kunne få prisen på et tidspunkt, men mange var i tvivl om, hvorvidt hans offentlige virke som en nærmest politisk kommentator havde devalueret hans faglige status. Det havde den heldigvis ikke, må man sige.⁴ Men timingen var unægtelig interessant, da den globale finanskrisen netop var gået op for de fleste, og Krugman's status som anset (eller i det mindste læst) økonomisk kommentator via sin klumme i New York Times var på sit højeste. Og det skortede ikke på indlæg om krisen fra hans hånd. Jeg synes han skød lidt med spredehagl, og når han forsøgte at modellere udsagn, var grundlaget ofte meget tyndt. Måske afspejlede det, at han jo slet ikke var faglig ekspert indenfor finansielle markeder? Men hans holdninger opnåede nu selvfølgelig ekstra tyngde med en Nobelpris i ryggen. Paul Krugman transformerede sig til PAUL KRUGMAN.

Den famøse artikel

Den 2. September 2009 skrev Krugman en længere artikel i New York Times Magazine. Den havde titlen "[How Did Economists Get It So Wrong?](#)" Den søgte at identificere, hvorfor økonomer generelt ikke have kunnet forudsige den globale finanskrisen der jo, efter "mindre" tilløb i 2007, ramte verden med stor styrke i efteråret 2008. Det har mange andre søgt at gøre lige siden krisen startede, så det var i sig selv ikke noget nyt. Hans diagnose er heller ikke ny. Den er heller ikke særlig dyb. Kort fortalt siger Krugman, at økonomer har undervurderet betydningen af irrationel adfærd på de finansielle markeder og at imperfektioner kan forårsage uforventede reaktioner. Det er tæt på at være tautologisk, og han har egentlig heller ikke noget alternativ, andet end at man skal være mere påpasselig en anden gang. Det er faktisk skuffende banale udsagn fra en Nobelpristager, og han konkluderer endda lettere fjollet, at økonomer skal acceptere, at "an elegant economic 'theory of everything' is a long way off". Sådan en teori er der, så vidt jeg ved, heller ikke mange økonomer der har hævdet eksisterer. Ikke jeg, og ikke Paul Krugman i 1996; jf. hans ovenstående fænomenale citat. Vi er jo nok ikke de eneste.

⁴ En kort introduktion om hvordan tildelingen af prisen foregår. Universitetsøkonomer verden over inviteres til at udarbejde fagligt funderede indstillinger, og på baggrund af bl.a. disse vælger komiteen en prismodtager. Jeg kan ikke forestille mig, at disse indstillinger tillægger potentielle emners offentlige virke som politiske kommentatorer o.lign. nogen vægt. Det er rent faglige hensyn, så det burde ikke have nogen betydning. Det kan højst forvirre offentligheden. I Krugmans tilfælde hørte jeg f.eks. mange udtrykke, at det var da fint, at han fik den for alle hans input til håndtering af finanskrisen (!). Tilsvarende kan man af og til høre Nobel komiteen blive beskyldt for at have nærmest halv-fascistoide tilbøjeligheder, da mange økonomer fra Chicago har modtaget prisen. Deriblandt ikke mindst Milton Friedman som mange betragter som ikon for den mest ondsindede version af liberalismen. Derved glemmes, at Friedman var en fremragende økonom, som modtog prisen for nogle dybe bidrag vedrørende forbrugsteori og mulighederne for at føre pengepolitik. Bidrag som rutinemæssigt anvendes i store danske makromodeller som ADAM og SMEC.

Men havde hans artikel blot været en lille samling af banale udsagn, havde det jo nok passeret upåagtet hen. Men hele artiklen udvikler sig til et ganske indebrændt og personligt ladet opgør mod en række navngivne økonomer, hvis faglige hæderlighed og integritet drages mere end i tvivl. Det er faktisk ganske ubehagelig læsning, og jeg kunne ikke tro mine egne øjne. Det var første gang jeg følte decideret ubehag ved at læse noget af Krugman. Det var som at opleve en såret kriger kaste sine sidste granater rundt i et selvmord med det formål at tage så mange med i faldet. Eller i bedste fald en gammel sur mand, der bare ikke længere har brug for at være høflig mere.

I den triste proces begår han kapitalbrøleren overfor sig selv, sine NYT læsere, og fagfæller, nemlig at dele økonomer op i to typer, eller to skoler. Med den sædvanlige amerikanske tilgang til verden er det en inddeling i økonomer fra Chicago og omegn (f.eks. Minnesota), kaldet ferskvandsøkonomer, og økonomer ved kysterne (Californien, New York), kaldet saltvandsøkonomer. Når folk først inddeler folk i skoler, véd man, de har et politisk sigte.⁵ Nu skal vi på nem vis se, at nogle er tosser, og andre er ikke, eller evt. er mindre tosser. Og Krugman fremstiller uden tøven ferskvandøkonomer som virkelighedsfjerne teoretikere der kun tror på det friktionsløse marked. Saltvandsøkonomerne er lidt mere "fornuftige" i Krugmans optik, da de på det seneste har accepteret nødvendigheden af aktiv økonomisk politik. Men de er ikke helt o.k., da de stadig bygger deres modeller på rationelle forventninger og perfekte markeder.

Så har han fået stillet to skoler op. De onde og dumme idioter mod de velmenende men lidt dumme idioter. Og så kan han konkludere, at når de ikke har noget at byde på (da de ikke kunne forudsige krisen), at vi lige så godt kan gå mere end 60 år tilbage i tiden til Keynes og lave en kæmpe finanspolitisk stimulans. Der er ikke nogle "crisp and tightly formulated models" her. Kun "plausible talk about economics". Og dét er skuffende. Han har ikke noget at have sin politikanbefaling i. Kun tilsviningen af andre som tog fejl (og de andre *må* jo inkludere Paul Krugman; altså den før PAUL KRUGMAN). Desuden er beskrivelserne af de to skoler så overfladisk og inkomplette, at det er helt fornærmende. Og finance som disciplin bliver totalt latterliggjort, som bestående af nogle fjolser der kun tror på efficiente markeder, og har fået Nobelpriser på nærmest komiske bidrag (som så har givet dem nogle fede konsulenthønninger).

Så med den artikel siger Krugman vel egentlig farvel til sit liv som forsker. Det er det mest forskningsfrie produkt han længe har leveret (ok, jeg har ikke læst alt hvad han har skrevet). Han har i stedet skrevet et politisk statement til fordel for præsident Obama's finanspolitiske lempelser. Men desværre uden noget fagøkonomisk argument. Kun ved at forklare at andre er dumme (jah, han bruger ordet "idiot"). Hvor velskrevet det end er (og det er det), så ville det dumpe som BA projekt hos mig.

Adskillige økonomer blev pænt sure over Krugmans artikel, og jeg synes at John H. Cochrane (fra, gys, Chicago) rammer mange af mine følelser overfor KRUGMAN i hans kommentar "[How did Paul](#)

⁵ Jeg får derfor ofte røde advarselknopper over hele kroppen, når nogle gerne vil rubricere økonomer i forskellige skoler. Jeg synes det er fuldstændig meningsløst i en bred debat, da folk udenfor det snævre faglige miljø ikke har en chance for at forstå subtiliteterne i forskellene. Derfor stilles skolerne altid helt unuanceret op, hvorfor de bliver meningsløse (i bedste fald) eller vildledende (i værste fald). Jeg kan godt acceptere at fagfæller i diskussioner for nemheds skyld bruger begreber som "Chicago skolen", da fagfæller typisk har en fælles opfattelse af betydningen. Men at bruge det i generel debat, som KRUGMAN gør i New York Times Magazine er tåbeligt. Omtrent så tåbeligt og intetsigende som i en avisartikel for ikke musikkendere at begynde at tale om Heavy Rock vs. Heavy Metal vs. Speed Metal.

[Krugman get it so Wrong?](#)” Cochrane understreger betydningen af teori som det disciplinerende element, som leder os fra A til B. Hvis A gælder, så er B sandt. Det, bemærker han, har Krugman helt bevidst overset. Og så har han en skøn lille lussing til Krugman i relation til dennes usaglige kritik af modeller (og nok især hans tilsvining af andre Nobelprismodtagere). I Krugmans oprindelige handelsmodeller var transportomkostningerne for at simplificere antaget at være nul. Som Cochrane siger, så kunne han jo skrive i Wall Street Journal: “Paul Krugman believes ocean shipping is free, how stupid”.

Så Krugman krydsede for mig en tærskel med den artikel. Det blev for meget politik og holdninger, og for lidt økonomi. At han så krydrede det med perfiditeter, gjorde ikke sagen bedre.

Før og nu

For at trække pointen ulidelig klart op, slutter jeg af med et par løsrevne citater (ja, sådanne er i denne sammenhæng altid løsrevne) . I 1998 skrev Paul Krugman, professor i økonomi ved MIT, tre kloge ting om brugen af modeller i økonomisk analyse:

” First, much of the criticism of formalism in economics is an attack on a straw man: the reality of what good economists do is a lot less formalistic than the popular image. (...) Second, when outsiders criticise formalism in economics, their real complaint is often not about method but about content - in particular, they dislike 'formalistic' arguments not because they are formalistic, but because they refute their pet doctrines. Finally, as a practical matter formalism is crucial to progress in economic thought - even when it turns out that the ideas initially developed with the help of formal analysis can in the end, with some work, be expressed in plain English.”⁶ (Krugman, 1998)

I 2009 siger PAUL KRUGMAN, Nobelprisvinder og New York Times' kommentator om alt og alle, én komplet latterlig ting om samme:

“As I see it, the economics profession went astray because economists, as a group, mistook beauty, clad in impressive-looking mathematics, for truth.” (Krugman, 2009)

Jeg siger, det er tid til at komme videre og finde et nyt forbillede. Eller måske begynde at droppe ideen, og stå på helt egne ben? Under alle omstændigheder gider jeg ikke bruge meget energi på Krugman i den kommende tid. Men hans skrivelser findes jo stadig. Og dem kan man stadig finde glæde og inspiration i, selvom han synes at have forladt dem. Hvorfor gjorde du det, Paul? En kollega mener, at alt det her med Nobelpris blot har afsløret den sande Paul Krugman. En person, som af frygt for at miste muligheden for at opnå denne anerkendelse har holdt igen indtil nu, og været høfligere og mere afbalanceret, end hans sande jeg ville have været.

Vi kan ikke vide det. Jeg håber stadig, at den gamle Krugman var den rigtige, og at den nye Krugman blot er et monster frembragt af Nobelprisen, den følelse af immunitet overfor kritik som prisen sikkert giver, og ikke mindst de mange (endnu større) honorarer der følger i kølvandet. På den måde er den gamle Krugman blevet offer for den grådighed og uduelighed, som den nye Krugman mener er roden til hele finanskrisen. Så opstandelsen af den nye Krugman er på en bizar måde en personificering af finanskrisens årsager, som den selv prædiker.

⁶ Og det var især på dette sidste punkt, Krugman selv excellerede fra midten af 1990'erne til omkring 2. September, 2009.

Kan man mon via regulering få ham tilbage, eller skal markedet ordne tilpasningen?

Litteratur

Cochrane, J. H., 2009, [How did Paul Krugman get it so Wrong?](#) September 11, modeledbehavior.com.

Krugman, P., 1979, Increasing Returns, Monopolistic Competition and International Trade. Journal of International Economics 9, 469-479.

Krugman, P., 1991, Target Zones and Exchange Rate Dynamics, Quarterly Journal of Economics 106, 669-682.

Krugman, P., 1996, Pop Internationalism, The MIT Press.

Krugman, P., 1998, Two Cheers for Formalism. The Economic Journal 108, 829-1836.

Krugman, P., 2009, [How Did Economists Get It So Wrong?](#) New York Times Magazine, September 2, nytimes.com.